

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci

„Finanční krize a jejich projevy v některých zemích s tranzitivní ekonomikou“

Autor: Ing. Vladimír Kolman

Oponovaná disertační práce si klade poměrně náročný cíl souhrnně utřídit a s odstupem času zhodnotit problematiku finančních krizí v kontextu jednak s globalizací světového hospodářství a jednak se specifickými regionálními charakteristikami. Hned na počátku svého posudku považuji za vhodné konstatovat, že přeložený rukopis se mi jeví jako zdařilý. Jednotlivé části textu tvoří souvislý a logicky uspořádaný celek, který vypovídá o hloubce analytické práce, odborné připravenosti i vyhraněné představě o cílech, způsobech a metodách přístupu k danému zadání. Na základě rozsáhlého souboru dat a referenčních pramenů je v práci prezentována řada původních postřehů, přispívajících k identifikaci kauzality a dominantních souvislostí hlavních finančních krizí, k nimž ve světě docházelo v posledních patnácti letech.

Výběr tématu lze uvítat, neboť odborně fundovaná analýza společných rysů regionálních zvláštností těchto krizí má význam nejenom pro základní výzkum, ale zejména pro adekvátní reakce hospodářské politiky a její schopnost nejenom krizové otřesy překonávat, ale pokud možno jim předcházet. Autor se ve zvoleném tématu s přehledem orientuje, což se projevuje jak zvládnutou aplikací teoreticko-modelových přístupů, tak i kvalifikovanou interpretací relevantních příčin, mechanismů a strukturálních disproporcí, které determinovaly míru krizové zranitelnosti ekonomik. Vhodným vyústěním jednotlivých kapitol i práce jako celku je uvážlivé shrnutí výsledků testování i verifikace hypotéz, formulovaných v úvodních, teoreticky pojatých pasážích.

Celý text mne osobně zaujal, a to zejména z následujících důvodů. Za prvé, seriózní analytickou úroveň i badatelskou solidností, kdy autor uvádí přístupy protagonistů těch či oněch názorových proudů dříve než prezentuje své vlastní poznatky a stanoviska. Za druhé, zvládnutím obecně teoretického „měnově finančního“ zázemí, které umožnilo poměrně citlivě provázat vyhodnocování teoretických postulátů, modelů a schémat s konkrétní realitou a s případovými exkurzy. Za třetí, samotným přínosem a inspirativností práce, spočívající nejenom v prezentaci souhrnně uspořádaného i výstižně ilustrativního zpracování

charakteristik sledovaných finančních krizí, včetně analýzy příznaků a okolností měnové krize v České republice, ale i v soustředění pozornosti k problémům jejich prevence.

Předpokládám, že stěžejní předkládané hypotézy, myšlenky a postřehy uváděné v práci není nutné na tomto místě reprodukovat ani zdůrazňovat, byť by si to mnohé bezpochyby zasloužily. Některé pasáže však vybízejí k důkladnějšímu zamyšlení nad prezentovanými poznatky, anebo i k formulování doplňujících otázek pro setkání v rámci obhajoby. V této souvislosti dávám k posouzení několik poznámek či námětů.

Jedním námětem se jeví hodnocení vlivu míry domácích úspor, která v kombinaci se slabým vnitřním kapitálovým trhem jednak ovlivňuje schopnost krytí rozpočtových schodků výpůjčkami domácí měny uvnitř ekonomik a jednak zesiluje efekt vytěsňování soukromého sektoru z finančního trhu. Zde zřejmě může spočívat také jeden z faktorů regionálních odlišností finančních krizí (viz např. souvislost s „životem nad poměry“ v latinskoamerickém regionu a poměrná fiskální stabilita ve sledovaných ekonomikách asijských). Aspekt míry úspor se nabízí k úvaze i pokud jde o posuzování specifík pokrizového vývoje makroekonomických ukazatelů v zasažených zemích. Pozoruhodným jevem je například soudobé hromadění devizových rezerv v asijských zemích, kterým se nevyhnuly měnové krize druhé poloviny devadesátých let. Nabízí se i rozšíření pohledu o vliv stupně zahraničně obchodní otevřenosti (uzavřenosti) na průběh a dopady finančních krizí.

Tématem k rozpravě se zdá být i problém kalkulace i komparace nákladů finančních krizí, případně i efektivnosti ozdravných kroků a s tím spojené náročnosti na veřejné prostředky. Jsem si ovšem vědom, že posuzování takovýchto nákladů je obtížné a náročné na empirické zkoumání a vyhodnocování různorodých údajů s nestejnou vypovídací schopností. S ohledem na potřebu minimalizace nepříznivých dopadů finančních turbulencí vystupuje dnes spíše do popředí aspekt predikční a nezbyvá než souhlasit s implicitně vyvozenými postřehy autora, že krize zpravidla vždy obsahují určitou dávku neočekávaného a že příští se pravděpodobně budou lišit od těch dřívějších. Bylo by zajímavé vyslechnout si názor na potenciální hrozby dalších otřesů ve finanční sféře. Možná poněkud okrajově se také nabízí otázka, zda je vůbec znám příklad výrazné finanční či měnové krize, ke které by došlo v ekonomice s plně flexibilními směnnými kurzy.

Zvlášť aktuální otázkou je dnešní i budoucí zaměření činnosti MMF, včetně jeho úlohy při prevenci a překonávání následků finančních krizí. V práci je aktivitě MMF věnována zasloužená pozornost, ať již jde např. o Washingtonský konsensus, anebo o „Pražský rámec“ politiky pro řešení měnových krizí 21. století. Globalizační výzvy nicméně vytvářejí nebývalý tlak na adaptační flexibilitu i pragmatické přístupy v řízení a usměrňování mezinárodního finančního systému a v této souvislosti i na důvěryhodnost a legitimitu globální zprostředkující instituce, kterou dnes představuje MMF.

Předmětem diskuse i otázkou pro autora může být reforma a budoucí zaměření aktivit MMF v zájmu řešení stávajících problémů, nedostatků či úzkých míst. Ať již jde o spornou účinnost signalizace potenciálu krizových vzedmutí, absenci pravidel procesního řízení státních úpadků, deformace rozvržení členských kvót i hlasovacích oprávnění, anebo o kumulaci devizových rezerv v malém počtu zemí s dopadem na jejich motivaci usměrňovat zdroje k využití přes MMF.

Celkově mohu říci, že posuzovaný text je solidní, obohacuje naše znalosti a poskytuje i řadu impulzů pro další výzkumnou činnost v rámci dané problematiky. Autor prokazuje badatelskou erudici, systémový přístup a zjevně i rozsáhlé odborné zkušenosti. Osobně se domnívám, že obsahovou náplní, stylizací, logickým uspořádáním i uvážlivostí vyvozovaných závěrů a poznatků splňuje práce i náročné požadavky na úroveň disertací.

Na závěr posudku mohu jenom podtrhnout, že práce je kvalitní a její záměr byl podle mého soudu hodnotně splněn. Samozřejmě doporučuji předloženou disertační práci k obhajobě před příslušnou komisí.

V Liberci dne 5. září 2006

prof. Ing. Jiří Fárek, CSc.
Hospodářská fakulta
Technická univerzita v Liberci